

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Privești dela hotarele noastre : Ada-Cală.
NATALIA IOSIF. — Visînd (poesie).
CONSTANȚA HODOȘ. — Brățara (nuvelă).
ST. O. IOSIF. — Cîntecul lui Pan (după Gottfried Keller).
V. CIOFLEC. — Octavian Goga.
N. I. și V. P. — Cronică: Despre cărțile d-lor *P. V. Haneș, I. Lupaș, Rădulescu-Codin și Șt. Șt. Tușescu, D. Onciul, I. Petrociș, I. P. Radianu*, și alte publicațiuni.
RED. — Răspunsuri.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6 (Hotel Union)

BUCUREȘTI

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA”

A APARUT:

DRUM ȘI POPAS

ote de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

Prețul Lei 1.25.

A apărut:

ISTORIA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IOEGA

De vânzare la toate librăriile din țară.

Prețul: | Ediția populară 75 de bani
| , de lux lei 2.50

A apărut:

VASILE PARVAN

ALEXĂNDREL VODĂ ȘI BOGDAN VODĂ

— Șapte ani din istoria Moldovei —

1449—1455

Prețul Lei 2.—

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regala, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

PRIVELIȘTI DE LA HOTARELE NOASTRE:

ADA-CALÉ

Trăsura luată din Vîrciorova s'a oprit, după un scurt drum până la vama ungurească, de-asupra Dunării. Luminișul de argint al apei, — sus stăpînesc nori liniștiți și trainici — desparte două maluri de stîncă înaltă, dintre care cel sîrbesc e înveșmîntat cu totul în păduri închise. De dinsul pare lipită insula Ada-Calé, minunea Porților-de-Fier. Căci e singura rămășiță vie a trecutului de stăpînire turcească, singurul colț de Orient care trăește în mijlocul unor popoare creștine ce s'au îmbrăcat apusean. E ca un lac rămas pe urma unui rîu ce și-a strîns apele său, fiindcă e așa de frumoasă, să-î zicem mai bine un mărgăritar căzut în fuga nebună a Pașalelor, care nu se mai pot întoarce, cu ienicerii și spahiii lor, ca să-l culeagă din mocirla ghiaurilor, ce nu i-a acoperit încă strălucirea.

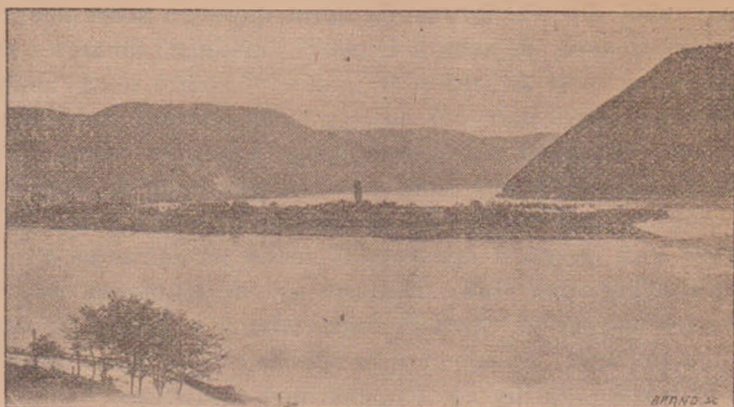
Într'o scorbură a malului așteaptă o luntre grosolană. Sînt «Turcii» cari trec la ostrov. Ne înșirăm, ciți sîntem — între noi preotul de la Vîrciorova, părintele Pitulescu, care e Vîrciorovean și are încă de la 1875 parochia din satul său de naștere și știe pe de rost locurile, oamenii și împrejurările de la Ada-Calé —, ne înșirăm, va să zică, pe spițele de scîndură ce taie în curmeziș luntrea. Unul dintre cei doi «Turci» prinde pe catarg un petec de pînză, iar cellalt iea în mîna cîrma. Cu un lung chiot sălbătec, ne-am despărțit de țerm. Acel care a chiuit e un om nalt, cu picioarele lungi prinse în poturi și cu spatele late în scurteica strîmtă; mijlocul vînjos e încins cu briul lat; fața mică, uscată, de tilhar al mărilor, e înseninată de doi ochi albaștri cu căutătura străbătătoare, dar bună. Cellalt «Turc» e busnat, bărbos, mustăcios; pe fes are o legătură de șal murdar; se uită în jos și tace.

Vintul încuibat între stînci e așa de tare, încît ascuțișul de către noi al insulei pare că fuge înainte, cu malu-i jos și arborii deși. Un om fără fes pe cap, crăcănat caraghios, între o spuză de copii

foarte cumiști în adincii lor șalvari bătrânești, strigă spre noi, muncindu-și minile, ca niște crengi scuturate de furtună, multe vorbe românești stîlcite, din care nu se înțelege decît «dracu, dracu». Bie-tul om n'are nimic alta decît că s'a îmbătat, s'a îmbătat tun și, adunîndu-și familia împrejur, salută oaspeții.

— E beat; spune părintele. Păi bine, domnule Ismail, e iertat după legea D-voastră?

Domnul Ismail e «Turcul» cel nalt cu capul mic zbîrcit și ochii albaștri, care, după chiotul d'întăiu, tăcuse. Acuma ca un fișit de foc trece prin lumina lor bună. El lasă lopata o clipă și tot trupul i se întinde spre noi într'o mișcare de minie.

INSULA ADA-CALE.

— Legea? Dar cine ține legea acum? Cine ține legea, părinte? Ovreiul ține? Creștinul ține? Turcul ține? Nu ține părinte, nu ține! Nimenea nu ține! *Astu* Turc, părinte, și bea. Bea până cade ori spune prostii! Și-î Turc! Eă? Eă bea numai un păhar de țuică, dacă mă poftesc prietenii. El bea vin, și azi, și mine, și totdeauna! Și vine Ramazanul, ce face el? Și ce face Turcul la Ramazan, azi? Minincă, părinte, și bea! Odată turna plumb pe git, plumb, părinte, la cine minca și bea la Ramazan! Acum, ce? Cine ține legea acū? Nimeni! Și Dumnezeu dă secetă, secetă dă: uite!

Și mina aspră a lui Ismail arată și malul stîng și malul drept, unde soarele a prefăcut în cenușă pămînturile binecuvîntate. A fost secetă, — are dreptate domnul Ismail. Seceta grînelor, care nu va măi fi, să nădăjduim, la anul. Și altă secetă, care nu trece. Seceta nemiloasă din inimă. Pentru că nu se măi ține legea, nici aceia de

care știe dinsul, nici altele, legile de muncă, de jertfă și de iubire care fac să înflorească sufletele.

* * *

Am ajuns. Ismail lasă lopata, dar nu rămîne în luntrea goală. El are oaspeți și știe ce se cuvine față de dînșii. Cum să-î lase singuri în ostrov, fie și cu părintele, care știe toate? Un om de omenie nu face așa.

— Să arăt eu Ada-Calê, tot, tot. Dacă ați venit până aici trebuie să vedeți tot ce este în Ada-Calê...

Și pornește înaintea noastră, călcînd mare și rar, cu mijlocul țapăn și întorcînd spre noi adesea fața aspră, luminată de ochii buni albaștri, în cari la orice afirmare țîșnește un fulger sălbatec de minie.

Nu e *caldarîm*; o șuviță umedă de pămînt lutos, moale se furișează printre îngrădituri bune, strinse și înnalte, — adevărată uliță turcească, în care poate merge cite un singur om, un singur călăreț, o singură femeie fricoasă, cu fața acoperită. Aici nu e ca la Tulcea, la Constanța, la Megidie, la Murfatlar, unde vecinul de peste gard și de peste drum al Turcului e creștinul: român, bulgar, grec, armean. Aici Musulmanul nu e pîngărit prin amestec. Măcar în felul cum locuiește, — este legea la Turc, domnule Ismail!

De-asupra împrejmirilor ce păzesc ca nimeni să nu vadă, se zăresc numai virfuri de case cu copereminte trandafirii, de oale și obloane verzi, negre, care orbesc fereștile mici. Și până departe se înșiră în jurul lor arcurile frunzoase ale viței de vie, din care atîrnă povara strugurilor albi, negri, roșii, umflați și acoperiți de o brumă albă. Crengi pline cu curcudușe de aur se apleacă de-asupra lor. Pe alocuri, se răsfață larga frunză aspră a smochinului. E pretutindeni o strălucită bogăție fragedă. Până și jos, supt ziduri, luminează florile mari galbene, ca niște stele, ale bostanului.

Ismail arată toate aceste daruri ale Dunării, ce încunjură insula cu aburii calzi, și fața lui se bucură:

— Aici tot crește, crește iute. Iaca bostan; abia sămănat, acū, acū în urmă și iute crescut...

A uitat de bețivul cu «dracu, dracu» și de plîngerile asupra stricării tuturor legilor. Prin gura lui deschisă într'un zîmbet vorbește nemărgenita încredere a Musulmanului în Allah care face minuni pentru adevărații credincioși ai săi, chiar cînd beau vin și nu țin după cuviință Ramazanul.

(Sfîrșitul în n-r viitor.)

N. IORGA.

V I S Î N D

Aș vrea 'n amurg, cînd pradă visărilor mă las,
 De la privighetoare să jur diviul glas,
 În păr să-mi cadă umbre din nopțile adînci,
 Cînd ceru-î orb și ape încremenesc sub stînci,
 Și-aș vrea să sorb tîria din stele și din sorî,
 Să prind în ochi albastrul ce 'mbracă bolta 'n zori,
 Puterî de vrăjitoare aș vrea să am, să știu
 Că nu 'n zadar e plînsu-mî și doru 'ntr'un pustiu...

Și 'n luna cea albastră a dulcii primăveri,
 Cînd cerul se revarsă în mîi de mîngîierî,
 Cînd razele și vîntul învultă mugurași,
 Iar în văzduh plutește parfum de toporași, —
 Să-mî prind în păr ghirlande din flori întru ales
 Și-ascunsă 'n codru unde tușișul e mai des,
 Departe de-ale lumii și fără să mă tem,
 În alintări duioase pe nume să te chem,
 Să-mî rump bucăți din suflet, să cînt, să cînt, să cînt,
 Să nu mă 'ntreacă nimeni în cer și pe pămînt...

Iar viersul, dus departe, să fie un mister,
 Să împle tot cuprînsul dintre pămînt și cer,
 Să se reverse 'n lume în valuri argintii...
 Dar cine cîntă?... Unde?... Tu singur doar să știu...

NATALIA IOSIF.

BRĂȚARA

Palidă de spaimă, se refugiase într'un colț al odăii, ridicînd mîinile spre apărare și îngăniînd:

— Nu, nu... Lasă-mă... lasă-mă!

El se opri cu brațele întinse, șovăind... Albă și puțintică, tremurînd în capotu-î larg, ca o pasere prinsă, avea totuși atîta putere asupra lui.

O, nu. Pentru nimic în lume n'ar fi vrut să o rănească, să o facă să sufere!.. Ochiî ei mari și negri, peste măsură frumoși, ripostau poruncitori și neîndurați la flacăra aprinsă din privirea lui duioasă și pătimașă... Zdrobit, el căzu pe un scaun, cu fața între mîni.

Scăpată! Și de astă dată, scăpată!..

Felicia răsufală ușurată. Apoi trecu lin pe lângă spatele scaunului, uitându-se încă odată, cu oroare și despreț, la omul ce-și frînge sufletul acolo, ghemuit, laș și ridicol.

Încuie ușa în urma ei. În citeva mișcări repezi își răsuci bogatul păr negru și creț și-l prinse în creștet, apoi se dezbracă și se viră toată între cearșafurile albe de pînză.

Ce bine era aici! În siguranță. Curată, neatinsă. Da. Așa, așa vrea să rămînă. Numai așa poate trăi, altfel, nu! Nu, nu, Doamne. nu! Groaza o cuprinde iar...

S'ar putea ca el să forțeze ușa, să vină cu puterea aceluși cuvînt, pe care până acum i-l șoptise numai blînd și rugător ca un cerșitor: ești a mea!

Nevasta lui... Soția lui... Dar nu se înțeleseseră destul de lămurit? El îi jurase iubire curată și sfîntă, cum este aceia a îngerilor din ceruri. De ce mințise? De ce voia să o atragă acum într'o cursă oribilă, unde, căzută odată, n'ar mai fi scăpare nici pentru corpul, nici pentru sufletul ei? Pierdută ar fi pentru totdeauna. mînjită, istovită de căință și-ar tîri zilele, schiloadă și nenorocită: moartea ar alege-o mai bine!

Maî bine un foc viu să-l ardă trupul acesta, decît să-l dea pradă scirbosului păcat...

Se dezvăli și să privi o clipă înflorată... Brațele fragede, sinurile pietroase și mici și tot trupul alb și gingaș îl pipăi bănuitor, cu teamă: nu cumva se poate atinge curățenia lui prin gînd, prin o suflare?... Sări din pat, grămădi mese, scaune înaintea ușii, potrive colțurile transparentelor dela ferestre, ș'apoi se strînse iarăși în plapomă, cu răsufierea înecată, cu pleopele tremurătoare, care se închideau și se deschideau iarăși peste ochii mari, scînteietori de o singură dorință: scăparea. Îi venia să fugă, chiar acum, în puterea nopții, și nu acasă la părinți, unde mai avea șapte frați și o soră, și de unde toți au gonit-o, ci mult mai departe... Între zidurile acele groase și vechi, împrejmuite cu copaci bătrîni. Acolo era liniștea și pacea sfîntă și amor curat. Acolo, supt icoana Maicii Domnului... Brațele fragede se întind într'acolo... Desculță, în cămașă, fuge Felicia la starița cea bună, și în genunchi se roagă să o primească ea, să o ascundă, și, zbuciumată, plînge, cu lacrimi mari înăbușite în perina cea nouă, împodobită cu dantele și mătăsuri.

. . . . .

II

E liniște. Nu se aude nici-un zgomot. Tirziu de tot, se ridică bărbatul din toropala tristă unde îl lăsase desprețul ei.

Își trecu încet mâna peste frunte, voind parcă să alunge gândurile rebele. Apoi trecu încet la masa lui de scris. Munca!

Ce bun tocilător de putere! Ce neprețuit depositar de zbucium și chin arzător!

Aideți, vărsați-vă aci, suspine dezlănțuite! Aruncați-vă aci, năzdrăvane brațe, care n'ați fost în stare să cuceriți un sân de plăpîndă fecioară!.. Voi, degete crispate, care nu veți mai putea atinge o floare, scumpa și dulcea fericire, din care, Doamne, orice muritor își cere parte, stringeți cu sete arzătoare condeiu, purtați-l cu triumf, în nemiluita pară a focului pustiitor de noroc!.. Gînduri pătimașe, care n'ați putut găsi hrana potolitoare a sufletului, aprindeți-vă în luptă pentru traiu, născociți nouă senzații, nouă izvoare de mîngîieri, nouă piedestaluri pentru puterea acea năprasnică care bubuie și urlă în sufletul omenesc ca apa riului umflat cînd stavile mari și neînvinse se ridică și-l opresc de a se vărsa!.. Cap, care te-ai zbătut o noapte întreagă pe pragul unei femei străine, umilit și rușinat cap, ridică-te! Auzi risul oamenilor? Ascunde-te bine, inimă păcălită, și acopere cu nepăsare durerea ta turburată! Fii senin și zimbește mulțămît prietenilor cari vin să te ferească, că ai adus în casa ta tot ce ai putut găsi în lume frumos și rar: curățenia și îngereasca virtute de femeie.

Condeiu aleargă cu neprihănită grabă... O replică bine prinsă, apărarea unui criminal, apoi plîngerea unor orfanî despoiați de moștenire, cari n'au acum altă ocrotire decît condeiu lui.

În măsură ce argumentele sporesc și se deslușesc limpede și curgător din învălmășala gîndurilor aprinse, o rază luminoasă străbate în sufletul deznădăjduit: mîngîierea muncii, mulțămirea bună a omului care își face datoria.

III

Soarele răsări strălucitor și încălzi geamurile mari, și puterea lui străbătu până dincolo de pleoapele închise...

Felicia ridică ochii și își șterse fruntea asudată. Ce adinc dormise! În patul ei de fecioară, în siguranța vecinică a zidurilor innalte, împrejmuite cu verdeață... Își roti ochii împrejur... A, nu! Nu mai era acolo. Nu era încă acolo. Liniștea și pacea fuseseră numai în vis... Era încă tot aici, în casă străină, încunjurată de larmă și primejdii.

Pe supt ferestrele ei treceau tramvaie și trăsurî uruitoare, care zgu-

duiau casa din temelie. Și strigătele precupeților, stridente sau răgușite, innăbușiau atmosfera limpede a dimineții și tăiau în sufletul ei.

Așeză mobila din casă și ascultă la ușă... Groaza de aseară i se ivi iarăși ca o hidră ascunsă în adîncul unei ape cu suprafața limpede și liniștită.

O voce tinăra și armonioasă o chemă de două ori :

— Cuconiță !.. Cuconiță !..

Descuie ușa. Anica, rumenă și veselă, îi aducea vești bune.

— Desdedimineață a venit croitoreasa cu bluza cea nouă. O minune de frumuseță ! Apoi a venit servitoarea d-nei Frunzescu cu scrisoarea asta, și așteaptă răspuns.

Felicia rupse plicul. Cuvintele «bătaia de flori» o izbiră ca reflexul soarelui de afară, în vreme ce Anica vorbea înainte :

— Zice, să vă duceți negreșit, că are să fie tare frumos... Acum îmbracă trăsura cu flori... Am adus rochia de mătasă, cu bluza cea nouă... Cîntă musica, și toată lumea se duce.

Felicia prinse bluza și o privi distrată. Cine o tot silia să-și facă rochiile peste rochiile, cînd toate-î erau indiferente, aproape urite?.. Prietenele, croitoresele. Și *el* le plătia cu o plăcere vădită.

Singura plăcere ce-î putea pricinui.

Un zîmbet de milă îi crispă obrazul, o clipă. Apoi porunci Anicai să-î aducă cafeaua. Îi era silă să-l vadă.

Se îmbracă repede aruncînd priviri piezișe în oglindă, de unde chipul ei răsăria alb, gingaș, și atita de obosit... Chipul ei, merit să fie acoperit cu vălul maicelor, mult mai frumos decît toate aceste podoabe lucitoare și grele...

Fără voie puse mîna pe o cutioară de catifea ce ascundea un giuvaier prețios. O brătară cu ceasornic și cu pietre scumpe și rare. O avere întregă, aruncată aici, neatinsă și nefolosită...

Pentru ce? Crezut-a el oare că o să-î facă plăcere ei scula asta strălucitoare?

Plăcerea ochilor, plăcerea sufletului... Un astru ce strălucește sus pe cer, sau diamantele acestea, pe care le învirtește între degetele ei suptiri și slabe, — tot una e? Ceî ce se bucură de stele n'au nevoie de diamante și ceî ce se bucură de diamante nu se mai pot bucura de stele. Tot una e?...

Ce minune a naturii sînt și aceste mici pietre scînteietoare scoase la iveală din întunecimea adîncului nepătruns?... Și care e menirea lor? Menirea lor... Atît de greu e de înțeles !

Anica aleargă să spuie că trăsura doamnei Frunzescu e jos la poartă, împodobită cu flori albastre, albastre toate, parcă e malul de jos de lingă valea Zimbrului...

VI

Tirziu se ridică bărbatul de la masa lui de scris.

Afară felinarele erau aprinse și lumea trudită ieșia la plimbare: figuri palide și supte, tineri și vîrstnici, femei și copile, de o potrivă veștede în bătaia luminii de gaz și învălmășeala isto vitoare a mulțimii.

Felicia nu se întorsese încă.

Porunci servitorului să-î facă și lui lumină. Apoi prinse a se plimba, cu minile la spate, în lungul și în largul odăilor. El, stăpinul și sclavul umilit. Intră în camera de culcare și se gîndi că cele două paturi, puse unul lingă altul, trebuie despărțite în două camere deosebite. Făcu planul unei nouă aranjări. Odaia lui, dincolo de sufragerie, o cameră mică, întunecoasă. Dar la ce-î mai trebuie soare și lumină?... Ziua stă în biuroū. Toată ziua va sta acolo, și va lucra. Muncă fără încetare. Brațele lui pentru asta sint făcute.

Nu i-a fost dat să-și găsească un suflet, — va iubi lucrurile neîn-suflețite.

Un covor frumos, sculptura unui scaun, un tablou, un ceasornic, perdelele de la fereastră, nu au și aceste farmecul lor asupra noastră? Nu leagă ele viețile noastre prin gînd și amintiri? Nu vedem *omul* în ele? Omul cu sunetul simțitor și îndurerat. Omul muncitor, care și-a cheltuit viața alcătuiind aceste lucruri pentru desfătarea sufletului și a trupului nostru?

Hotări să-și găsească o nouă mîngiere, adunînd în casa lui, după putere, tot ce va găsi în lume frumos și scump. Dar de o dată se opri și inima începu să-î bată mai tare.

Felicia se întorcea, însoțită de d-na Frunzescu, o vechie prietină dela călugărițe, — regăsită în capitală. Se auzia vorba și rîsul și sărutările lor, cum se despărțiau jos la scară. Și el simți, izbit ca de o minune, pașii ei ușori, elastici, apropierea vrăjită a întregii sale ființi.

Se apropié de el, nu palidă și rece ca altă dată, ci caldă, roșie, zîmbitoare.

— Am petrecut bine, ca nici-odată... A fost și Prințul. Atîtea flori!... Atîtea flori!...

Și, amețită, uitînd de sine, începu să-și desprindă albăstrelele dela piept, din păr, din jurul taliei.

— Nebuna de Zizi mi le-a pus.

El o privia din prag, aiurit, neîndrăznind să zică un cuvînt.

Dar de o dată ea se întoarse brusc, cu spaimă. Se pipăi peste brațe, se uită jos în jurul ei, își scutură rochia, florile, pe mesuță, pe pat, îngălbenind ca moartă.

— Ce-î, dragă?

Un țipet năbușit ieși din pieptul ei :

— Brățara !

Cu o fulgerare de bucurie, el sări să o susție.

— Ai luat-o ? Ai pus-o pe brațul tău ?...

Ea îngina :

— Da... da... singură nu știu, cum ?... Am avut-o aci, aci...

Și privirea-î împainjinită căuta la brațul gol, la cutia de catifea goală, și în jurul ei se făcea o prăpastie neagră, pe cînd buzele albe se descleștară într'un gemăt greu :

— Am pierdut-o !

El se lăsase în genunchi lingă scaunul ei.

— Nu-î nimic, dragă...

Ea plingea cu hohot și, pe cînd el, uitînd totul, îi șoptia cuvinte mîngietoare, sublime, ea înduioșată, pierdută, suspina :

— Ești prea bun... O, ești prea bun...

Brățara cu pietrele strălucitoare răsări ca un șarpe și se încolăci de-a lungul trupului și a sufletului ei.

Și pentru amîndoi începu — infernul.

CONSTANȚA HODOȘ.

CÎNTECUL LUI PAN

— DIN GOTTFRIED KELLER —

*Brațe 'n brațe stau stejarii în pădurea seculară,
Azi, fiind cu voie bună, vechiul cîntec și-l cîntară.*

*A 'nceput departe 'n margini cel mai tînăr să s'alinte,
Și un freamăt și un clatin s'au pornit apoi 'nainte;*

*Alerga un vajnic ropot, se umflau bogate valuri
Și vârtejul printre vîrfuri se rostogoli pe dealuri.*

*Iar acum cînta 'n coroane, șuiera 'n văzduh furtuna,
Pînă 'n rădăcini deavulma dudua trosnind într'una.*

*Cînd și cînd huiă stejarul cel mai nalt din creștet falnic,
Codru 'n cor întreg pe urmă răspundea vîind năvalnic!*

*Mîndru joc era, asemeni unei mări cînd se revarsă,
Albă se bătea 'n scîlipire frunza spre nord-est întoarsă.*

*Tata Pan făcea doar' însuși vechea-i ceteră să sune,
Învățînd copii-i, codrii, melodiile străbune,*

*Și din cele șapte tonuri ce cuprind în ele toate
Cîntecele, vechiul meșter ce minună de cîntec scoate!*

*Tinerii poeți și cîntezi stai și-ascultă în tăcere:
Pitulați în tufe dese sorb cîntarea cu plăcere...*

St. O. IOSIF.

OCTAVIAN GOGA

Cu adevărații noștri scriitori, frămîntătorii limbii, cari, în cursul vremii, au vorbit cu partea lor de talent tesaurul poeziei române, și cărora li datorim independența noastră literară, — am ajuns la realizarea unui așa mare număr de bogate și felurite calități, încît cine ar vrea să intre astăzi în literatură, trebuie să aducă nouă însușiri, frumuseți necunoscute încă, merite de acelea care, din capul locului, fără clintire, vestesc pe scriitorul bun de mine. De la Bolintineanu până la Eminescu, poezia română a făcut un drum așa de lung — încît am putea zice că nici gânduri, nici sentimente, nici limbă, nu mai sînt aceleași. Iar dela Eminescu înainte, găsirea cuvîntului proaspăt, care să întinerească sufletul nostru și să-l mai facă să tresară ca de-o simțire nouă, e din ce în ce mai anevoioasă. Pe lingă talent, i se cere poetului de azi o largă cultură și o profundă cunoștință a tuturor tainelor limbii românești. Iată de ce mediocritățile de la un timp încoace au trebuit să dispară, broaștele literare au amuțit una cite una: pe drumul astfel curățit, cîntăreții cei cari într'adevăr au ceva nou de spus, pot înainta senini, mai siguri ca orî cînd că duioasele și sincerele lor accente vor găsi în inimile noastre, și ascultarea, și prețuirea cuvenită. Pentru generația noastră, Iosif era, pe drept, depositarul tuturor speranțelor noastre, și iată că acum, cînd poetul nici pe departe nu ni-a dat încă toată strălucirea frumosului său talent, — un tînăr, blond și sfios, aproape un copil, apare de odată într'un sat de peste munți, iată că iarăși Ardealul ni trimite un poet, pe Octavian Goga.

* * *

El vine dintr'o lume de simțiri curate, de dureri mari și de speranțe mari: de-aceia mai în toate cîntecele acestui tînăr e ceva din

solemnitatea bătrînilor uriași, cari au făcut Istoria neamului acestuia și ceva din simplitatea și adîncimea vechilor cărturari, cari au scris-o :

— Slăvite fărmituri a vremii,
De mult v'am îngropat valeatul...
Neputincios pari și tu, astăzi —
Te-a'ncins cu lanțuri Împăratul.
Ca unda ta strivită, gemem,
Și noi, tovarășii tăi buni,
Dar de ne-om prăpădi cu toții,
Tu, Oltule, să ne răzbină !

Să verși, păgîn, potop de apă
Pe șesul holdelor de aur :
Să piară glia care poartă
Înstrăinatul nos' tesaur ;
Țărîna trupurilor noastre
S'o scurmă de unde ne'ngropară
Și să-ți aduni apele toate,
— Să ne mutăm în altă țară !

În *Apostolul* lui, ni se arată apărătorul credințelor vechi, pregăti-
torul cuminte al vitejiei de mine, al jertfei și al biruinții. Bătrînul
preot, cu medalia de la 48 pe pieptărelul lui de lînă, povestește sa-
tului, și tocmai prin lipsa poveștii, pe care noi o cunoaștem prea
bine, efectul se mărește, și este și mai dramatică emoțiunea.

Ca o vecernie domoală
Se stînge zvonul din dumbrovă,
Pleoapa soarele-și include
Sus pe-o căpiță de otavă.
Norodul a cuprins podmolul
Lîngă frăgarul din uliță, —
De cîrjă sprijinit răsare
Bătrînul preot, la portiță.

Atîtea patimi plîng în glasul
Drept-grăitorului părinte
Și-atîta dor s'aprinde'n inimă
De clișa răzbunării sfinte.
— Bătrînul mag înalță fruntea,
Ce sfînt e graiul gurii sale :
Din el va răsări norocul
Acestui neam sfîrșit de jale.

Moșneag albit de zile negre,
Așa îl pomenise satul,
Pe pieptărelul lui de lînă
Purtînd un ban de la 'mpăratul.
— Domol în mijloc se așează.
Și, sprijinînd încet toiagul,
Clipînd din genele cărunte,
Începe-a povesti moșneagul.

Același dor tresare'n piepturi
Cînd glasul strigător răsună
Și gemăt înfloară firea
Prelung și greu ca o furtună.
Frăgarul își îndoaie coapsa,
Căci de prin văi purcede vîntul,
Prin largul multelor văzduhuri,
Să ducă cerului cuvîntul.

Întreg norodul ieu amînte
Și-ascultă jalnica poveste.
Și fusul se oprește 'n mîna
Înduioșatelor neveste.
Moșnegii toți fărîmă lacrimi
Cu genele tremurătoare,
Aprinși feciorii strîng prăseaua
Cuțitului din cingătoare.

Din cetățuia strălucirii
Pogoară razele de lună
Și pe argintul cărunteșii
Din aur împletesc cunună.
— Cuvîne-se hirotonirea
Cu harul cerurilor fie,
Drept-vestitorule apostol
Al unei vremi, ce va să vie.

Cu prilejul aniversării lui Ștefan-cel-Mare, pe aripa vîntului îi trimite cîntec de întîmpinare *De la noi*, în care stă scris cuvîntul strigărilor noastre :

*Noi sîntem drumeții piticelor vremi
Pitici în puțință și 'n vrere,
Copii fără sprijin, ni scurgem viața
Din dor și din nemîngîțere.
A noastră moșie, frumoasă nespus,
Grumazul și-a 'ntins spre pierzare,
Căci brațele noastre azi spadă nu strîng,
Și steag țara noastră nu are...*

*Măria Ta! Sîntem bătuți de nevoi,
La noi în zădar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul li fură bielșugul,
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei,
Dar n'avem nimica la casă.
Măria Ta! — Toate străinii le duc
Și numai cu lacrimi ne lasă...*

*Dar spunem cu toții nevestelor noastre
Să plîngă cu lacrimi de jale,
Potopul să treacă și plaiuri și munte,
Să spele oțelele tute.
Atunci cînd în soare din noi străluci-vor,
— De sus din a tu 'mpărăție:
Craiu tînăr, craiu mîndru, craiu noi să te 'ncingă,
Trimite, rugămu-ne ție!*

* * *

Acestui poet ardelean, care de la început și-a luat zhorul așa de frumos, îi facem o rugăminte: să rămînă cît mai mult acolo, în dulcele și depărtatul nostru Ardeal, să spuie, în viersul lui puternic și neperitor, suferințele și speranțele acelor oameni de la țară, din mijlocul cărora s'a ridicat ca un vestitor al zilei de mîntuire.

*Pe boltă, sus, e mai aprîns,
La noi, bătrînul soare,
De cînd pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare.*

*Avem un vis neimplinit,
Copil al suferinții, —
De jalea lui ni-au răposat
Și moșii și părinții...*

V. CIOFLEC.

CRONICĂ

D. P. V. Haneş, a cărui lucrare asupra lui Al. Russo, scrisă când era student a fost apreciată de mine cu laude meritate, publică acum o carte didactică: «Literatura română modernă» (Bucureşti, Socec). E, potrivit cu programul, o culegere de bucăţi alese şi o lămurire a lor prin biografii şi consideraţii generale. D. Haneş, ca şi publicul, mă vor crede când spun că această carte didactică nu e bună. Stilul e cu mult prea greu şi prea puţin precis pentru o lucrare ce se adresează şcolarilor. Al doilea defect de căpetenie e slăbiciunea caracterisării şi aprecierii oamenilor şi curentelor. Nu se poate zice, cum face d. Haneş, că Heliade ca poet e în afară de spiritul nou. Nu se poate să nu fii jignit când ceteşti despre Eminescu ceva ca următoarele rinduri: «Eminescu a trăit o viaţă neregulată, fiindcă nu se putea împăca de loc cu lumea în mijlocul căreia trăia şi fiindcă i-au lipsit mijloacele materiale ca să trăiască așa cum ar fi vrut el». Adecă în ce fel ar fi vrut el să trăiască: să minince şi să bea mai mult, să puie țoale mai bune pe dînsul, să meargă la băi? Și lumea n'a vrut să-i mulțamească aceste josnice poftē, și atunci... el s'a făcut un stricat. Elevii trebuie să se învețe a respecta pe cei mari din neamul lor, iar nu să se deprindă a recita înaintea profesorului că Eminescu a fost un om cu «viață neregulată» (ceia ce n'are a face cu ce a scris el). Când caracterizează pe Șincai, d. Haneş exclamă: «Te uimesc atîția autori latini, unguri, poloni și germani citați pe fiecă pagină «Te». Adecă ce fel «te»? Pe orice om cult îl poate uimi calitatea informației de la omul de știință și întrebuintarea ei inteligentă, sintesa la care se ajunge printr'însa, iar nu înșirarea de nume proprii, la care se pricepe orice șarlatan (mai ales) și orice mărgenit. Nu înțeleg nici rostul anexei: «Alți scriitori în viață» care cuprinde curat numai o listă de nume și de cărți: Adecă din această listă o să poată învăța ceva școlarul? Și dacă dintr'însa-i va rămînea nume ca al d-lui Al. Macedonski, păcatul nu va fi decît al d-lui Haneş. Eu aş fi crezut că printre tineri domnește urul și același spirit și duce la aceleași judecări.

* * *

D. I. Lupaş tipărește și deosebit folositorul său studiu asupra satului Săliște lângă Sibiiu («Cîteva pagini din trecutul comunei Săliște»; Sibiiu, 1903), studiu apărut întâiu în revista «Transilvania». Îi urăm și mai multe asemenea studii.

* * *

Tesa de doctorat susținută de d. Lupaş la Pesta se chiamă «Az erdélyi görög-keleti egyház és a vallás-Unió a XVIII század folyamán» și tratează tema Unirii Ardelenilor cu Roma, cam învechită din punctul de vedere al polemicii confesionale. Ar fi bine ca tinerii cari sînt siliți a publica tesele lor într'o limbă străină să ni dea și în românește un resumat din ele,

cînd aceste tесе privesc istoria noastră și aduc rezultate sau puncte de vedere nouă. Altfel, ce putem face cei mai mulți decît să ne uităm la țesă pe din afară, dacă e scrisă într'o limbă puțin cunoscută !

* * *

Dăfir de dd. Rădulescu-Codin și Șt. Șt. Tuțescu e o broșură de 55 de pagini în 8° mic, care dă mai ales anecdote populare. Cele mai multe sînt nouă sau cuprind adausuri și schimbări interesante. Felul de povestire e potrivit : scurt și hazliu. Merită să se însemne multe cuvinte dialectale și locuții proverbiale țesute în stilul autorilor.

* * *

D. D. Onciul a tipărit în broșura conferința sa asupra lui Mihai Viteazul și cuvîntarea ce a ținut la Putna în ziua pomenirii lui Ștefan-cel-Mare. În amîndouă se vede acea precizie și acea expunere îngrijită care deosebesc totdeauna pe autor. Cărticica se vinde pentru sporirea fondului din care e să se facă monumentul funebru al lui Mihai Viteazul.

* * *

D. G. Filip și-a tipărit *Almanachul Tipografic* pe 1094. Această publicație e o frumuseță de execuție tehnică.

* * *

Noul volum din «Analele Academiei Romîne», partea administrativă, e din mai multe puncte de vedere interesant. El cuprinde dezbaterile pentru prefacerea ortografiei. Cu prilejul lor s'aun deșteptat vechi dușmăni care se puteau crede stînse; e de sigur ciudat felul cum d. Hasdeu a apărut față de d. Maiorescu vechea ortografie a Academiei. Se știe că proiectul Maiorescu a fost admis; regula că sunetul cel mai întunecat trebuie să se scrie *ă*, și nu *î*, cum stătea în proiect, a fost propusă de d. Poni; d. I. Caragiani a observat cu dreptate că, pentru a suprima pe *ă* și pe *î*, ar trebui să se fi scos întăiu din limbă sunetele, foarte reale și foarte distincte, cărora li corespund aceste litere, — dar observația d-sale n'a prins. D. Quintescu a fost cel mai aprig susțitor al rămășițelor etimologismului.

În acest volum din «Anale» se cuprind și cîteva dări de samă interesante, provocate de împărțirea premiilor Academiei; cele mai bune sînt ale d-lor Maiorescu și I. Bogdan, care, acesta, face pentru întăia oară astfel de rapoarte.

* * *

În n^{-le} 8 și 9 din «Archiva» de la Iași merită să fie semnalat doar studiul amănunțit al d-lui Al. G. Mavrocordato asupra memoriului lui d'Hauterive, relativ la starea Moldovei în ultimul șfert al veacului al XVIII-lea.

* * *

«Revista geografică a Romăniei: redactor Const. D. Gheorghiu» (Piatra-N. 1904) e o compilație sau, mai bine, o culegere de extrase din deosebiți autori privitoare la unele localități din județul -Neamț. La sfirșit e o listă de

«exemplare subscribe», în care se întîlnesc o mulțime de școli de sate, care au nevoie însă de lucrări de popularizare, scurte și ieftene.

* * *

În înțelesul ce se dă de obicei unui manual didactic, cartea d-lui Ioan Petroviță, *Istoria Universală: Ecua mediu* (Brașov, Ciurcu, 1904) e un manual bun, ba încă așa de bun, încît e păcat că nu se potrivește cu noile programe de aici din Regat și nu poate fi întrebuițat și dincoace pentru clasa căreia îi este menit. Împărțirea e bună, se dau explicațiile de nevoie la fiecare fapt sau fenomen, judecata e sănătoasă; și, în sfîrșit, textul e întovărășit de foarte multe și foarte bune ilustrații, împrumutate de la manuale ungurești. Cine va căuta însă o limbă puternică și interesantă, fără neologisme ieftene, căldură pentru oamenii de cari e vorba și pentru copiii cărora li se vorbește despre dinșii și elementul educativ alăturat pe lingă instrucție, — acela va zice: încă un manual cum sînt multe!

«Șovinismul confesional în istoriografia românească-ardeleană» (Sibiu, 1903) e o cărticică de polemică, în care se recomandă părăsirea punctului de vedere confesional în tratarea istoriei Romînilor de dincolo. Cînd ar da Dumnezeu și asta! Dar autorul nu face un început în această privință: tonul în care scrie despre p. Bunea nu poate fi aprobat de nici-un om nepărtinitor, și e destul de ciudat că predicatorul păcii confesionale scrie în foaia confesională «Telegraful român», de unde e extrasă broșura. N'am scris, cum se spune acolo, cartea mea «Sate și Preoți» «sub influența atmosferei blăjănești»: am obiceiul să nu scriu măcar în «atmosfera» părerilor mele anterioare, ci sincer și drept înaintea subiectului. Și o dovadă că acea carte a mea n'a convenit nimănuia în Ardeal, e că s'a făcut din capul locului o sfîntă tăcere «confesională» asupra ei, care a adus-o să zacă și azi în magaziile editorului, d. Carol Göbl din București. Altfel, lucrarea anonimă din Sibiu e bine redactată.

* * *

Primii «Cîntece din Ghetto de Morris Rosenfeld, traduse din jidovește de M. Rusu», Iași, editura Iliescu, Grosu și Comp. (acești librari sînt Romîni). Cartea nu ne privește. N. IORGA.

* * *

Tot la «Imprimeria Statului» în editura Ministerului de Interne, a apărut încă o monografie de comună rurală: aciea a Vălenilor din plasa Șerbănești, județul Olt, scrisă de d. S. P. Radianu (142+II pp. în 8° mare, cu un plan al teritoriului comunei). Față cu celelalte monografii anunțate în această revistă, lucrarea d-lui Radianu se înfățișează mai bine decît toate, — exceptînd pe a d-lui A. V. Gîdei, — atît ca întindere și ca serioșitate a cercetărilor, cît și ca rezultate științifice. Dintre cele șase capitole mari (Introducere istorică, Starea actuală, Situațiunea demografică, Situațiunea economică, Starea

socială actuală și Starea morală și culturală), care alcătuiesc cartea, cel mai prețios e al patrulea, despre situațiunea economică a comunei. Partea istorică a lucrării e în general slabă: aceasta însă e o lipsă generală a monografiilor noastre, căci ideea de la care se pleacă în scrierea acestor capitole e falsă. Nu cronică ori legenda unui sat e atita de trebuitoare pentru înțelegerea dezvoltării lui ulterioare, ci, cum s'ar zice, istoria critică a lui: originea lui ca așezare omenească în legătură cu anumite nevoi ale locuitorilor. Și nu credem că se va ajunge vre-odată la istoricul complet al unui sat, câtă vreme se vor cerceta numai documentele stăpînilor satelor și se vor înșira numai acei stăpîni, făcîndu-se oarecum istoria «nobilă» a satului: asupra lui aș stăpînit boierii de neam mare și din vechiu pomeniți. Documentele răzeșești și acele unile zapise date de locuitorii satului vor lămuri, nu numai cită bruma de viață culturală ori economică a fost în trecutul acelu sat, ci încă vor arăta și întinderea și hotarele satului, ca unitate omenească — din punctul de vedere al sătenilor proprietari —, nu ca unitate teritorială — din punctul de vedere al boierilor stăpînitori. E atita bogăție de informații în zapisele vechi țerănești, cit nici a bănuii nu se poate.

Acestea zise ca o observare generală și ca o dorință pentru viitor, trebuie să încheiem această scurtă dare de seamă cu vorbe de laudă pentru autorul cărții. Grija cu care a făcut cercetările chiar în domenii străine, precum era acel istoric, așezarea nemerită a știrilor culese, bogăția datelor statistice, conștiinșiositatea informațiunilor și, în sfîrșit, expunerea limpede a rezultatelor dau un preț deosebit lucrării de față și fac cinste autorului.

* * *

În *Litterarisches Zentralblatt für Deutschland*, Anul IV, No. 33, p. 1094, se afla o dare de seamă de G. Weigand asupra volumului XII din colecția Hurmuzaki, iar în *Die schöne Litteratur* (*Beilage zum Litterarischen Zentralblatt für Deutschland*, an. LV, No. 35), an. V, No. 18, p. 321, o dare de seamă despre *In der Lunca* de Carmen Sylva.

* * *

D. Gh. Silvan, autor al mai multor «povestiri eroice» de pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, scrie și o povestire funebră — *Ștefan-cel-Mare pe patul morței* —, în care într'un stil umflat și dureros de nepotrivit cu sfințenia subiectului expune sfîrșitul acelu căruia, — ar trebui să fie știut odată aceasta de toată lumea —, nu se cuvine «a i se lua numele în deșert».

V. P.

RASPUNSURI

E. Dec. *Focșani*. — Povestirea (Vespuccio) e cam «exotică», vorba d-tale mai ales că și forma lasă de dorit.

D. Tud. *Loco*. — Ai scrie binișor, dar impresiile sunt prea neînsemnate. Dacă vei mai încerca, observă ca stăruință viața și așteaptă cu răbdare inspirațiile adevărate, dacă nădăjduiești să vină.